

Harijeva odkritja

TRETJE POGlavJE

Liza in Tina Košir sta sedeli na začetku požarnih stopnic in skupaj malicali. Kot vselej je tudi tokrat vsaka pojedla polovico sendviča druge. Tina je tudi tokrat imela sendvič s tuno, Liza pa, kot vselej, pašteto in marmelado.

"Morala bi videti obraz mojega očeta, ko me je gledal, kako mažem marmelado na pašteto," je rekla Liza. "Vselej pravi, da mu že ob *misli* na to postane slabo!"

"Vem," je rekla Tina. "Moja mama mi vselej pravi, da bi morala piti mleko namesto kokte. Mleko! Fuj."

Toda Liza je še vedno premišljevala o očetovi pripombi: "Misel na pašteto in marmelado povzroči, da mu postane slabo? Kako lahko misel to naredi?"

"Moje misli me osrečujejo," je rekla Tina čez nekaj časa. "Tako, se mi zdi, kot moj pes Sendi. Škotski ovčar je, vselej skače po ljudeh in moj oče mu pravi Romeo. In včasih mu oče daje vse sorte čudna imena, denimo "Kiltasta Duda" in podobno. Ko pridem iz šole, ga vsak dan peljem na sprehod, in Sendi lula na vse, kar samo *izgleda* podobno drevesu!"

"Vem, kaj hočeš povedati," je rekla Liza in se vrnila nazaj na temo, "ko si v šoli, misliš nanj, in tak topel občutek je, da imaš lahko misel, ki jo imaš rada, in jo ujčkaš, kot majhno punčko."

Tina je bila vesela, da je Liza razumela. "Res je!" se je zasmejala. "Res je! Ko se poslovim od Sendija, gre misel nanj z menoj v šolo, in prav čutim lahko, kako se premetava v mojem naročju in hoče, naj se ukvarjam z njo."

Liza je pobrskala po svoji vrečki za malico, upajoč, da bo našla kak bonbon. Nejevoljna se je potem zadovoljila s hruško. "Ali ni smešno," je rekla čez nekaj časa, "da takole govoriva o mislih. Veš, Hari Aristotel nenehno govori o tem, kako mislimo. Se spomniš pogovora, ki smo ga zadnjič imeli v razredu?"

"Kako mislimo?" je vprašala Sonja Repe, ki je pravkar prišla mimo in se prisedla.

"Ja, saj veš, Hari vselej govori o mišljenju."

"No, zakaj pa ne?" je vprašala Tina. "V šoli govorimo o vsem ostalem - koliko dežja pade na leto, vojnah, zasvojenjih z mamili, o o-na-sne-že-va-nju o-ko-lja ..."

Dekleta so se zasmejale, Tina je namreč oponašala gospo Plevnik, ki je učila slovenščino. Toda Sonja je hotela še malo govoriti o mišljenju. "Ko praviš 'mišljenje',

kaj hočeš reči - misli, ki jih imamo v svoji glavi - saj veš, ideje in spomine in sanje in take reči - ali *način*, na katerega razmišljamo?"

"Kaj misliš s tem - način, na katerega razmišljamo?" je vprašala Sonja.

"Jaz vem," je rekla Liza hitro, "to je tisto, o čemer sva govorila s Harijem, in kar sva imenovala 'dojeti stvari'. Ko nekaj že veš, in ko hočeš iti naprej od tega, kar že veš, moraš stvari dojeti.

"Toda samo imeti misli ni isto kot v resnici misliti," je rekla Sonja. "Moja glava je vselej pojma misli. Ne vem, od kod prihajajo. Mislim, da so kot mehurčki v radenski - kar priplavajo od nikoder."

Tina je tiho rekla: "Moje misli niso take. Zame so včasih kot netopirji, ki visijo z glavo navzdol v temni votlini in spijo. Ponoči pa se zbudijo in letajo po votlini in delajo hrup, jaz pa ne morem spati zaradi vseh teh misli, ki mi švigajo po glavi. Toda na vsake toliko časa se kak netopir izmuzne iz votline in se spremeni v ptico - morda celo v orla. Svoboden je in nič ga ne more zaustaviti, in lahko gre, kamor hoče."

Liza je prikimala. "Moja glava je poseben svet. Podobna je moji sobi. V svoji sobi imam vse punčke na polici in včasih vzamem eno, da se igram z njo, drugič drugo. Tako delam tudi s svojimi mislimi. Imam svoje najljubše misli. Imam pa tudi take, na katere nočem niti pomisliti."

"Toda misli v *resnici* niso realne," je rekla Tina. "Hočem reči, da niso realne tako kot stvari v tvoji sobi. Moja misel na Sendija ni pravi Sendi. Pravi Sendi je ves kosmat. Moja misel na Sendija pa sploh ni kosmata!"

"Ja, vendar pa je resnična misel," je odgovorila Sonja.

"Ali misliš," je Liza vprašala Tino, "da če je zunaj nekaj takega, čemur je tvoja misel podobna, potem je tvoja misel samo *kopija* ali *posnetek* in sploh ni realna? Če je zunaj pes, ki mu je ime Sendi, potem moja misel nanj ni realna, ker je samo *kopija* psa? Toda saj obstaja ogromno misli, ki niso kopije ničesar!"

"Na primer?" je vprašala Tina.

"Na primer števila" je Liza zmagoslavno odvrnila. "Si kdaj videla števila hoditi po cesti ali postavati naokoli? Števila obstajajo samo v tvoji glavi. In stavim, da je ogromno drugih stvari, ki tudi obstajajo samo v tvoji glavi."

"To je res," je pritrdila Sonja. "Denimo čustva. Ko sem žalostna ali srečna, ali niso ta čustva samo v moji glavi? Še nikdar nisem videla čustva hoditi po cesti!"

Liza ni odgovorila. Glede čustev ni bila gotova. Oziroma ni ji bilo popolnoma jasno, kje so. Vedela pa je, da ima duha, ki je poln barv in okusov in zvokov, ki se jih lahko zapomni, kot tudi idej, ki se jih je domislila ali pa so se kar same pojavile v njeni glavi. Odločila se je, da bo enkrat o tem govorila s Harijem.

Tri dekleta so se počasi začele vračati proti razredu. Sonja se je za trenutek ustavila, da bi si zavezala teniske, in ko je prišla v razred, so vsi zijali v miške, ki jih je v razred prinesla Eva Berdajs. Vsak čas naj bi zvonilo in reditelja sta stala pri vratih. Oba fanta sta bila velika in precej zajetna, in odločila sta se, da bosta Sonji nagajala in ji ne bosta dala dovolj prostora, da bi prišla mimo. Morda sta to naredila, ker je bila punca, in Sonja je verjetno mislila, da ji to delata, ker je punca, pa še črnka povrhu, vendar ji za tako nagajanje ni bilo mar in ju je preprosto odrinila s poti. Gospa Plevnik je prišla mimo ravno ta trenutek in je videla samo zadnji del. Sonjo je ostro pokarala.

Sonja ni rekla ničesar. Potem je naredila nekaj, s čimer je vse presenetila. Splezala je na mizo v prvi vrsti, in začela ljubko skakati z mize na mizo, dokler ni obkrožila celega razreda. Nato je mirno sedla v svojo klop.

Še dolgo potem - v resnici cel dan - je imela Liza v glavi nenavadno sliko Sonje, ki ponosno skače z mize na mizo v onemelem razredu. To zelo živo podobo je spet ugledala, ko se je odpravljala spat. Potem pa je njeno mesto zasedla druga podoba. Bilo je to šolsko dvorišče in veliko veliko živali se je zbralo ob vodnjaku. Niso kaj prida počele; nekatere so pile, večina pa jih je samo stala ali poležavala naokrog. In potem je Liza opazila nekaj čudnega. Vse zebre so imele kremplje. Žirafe dolge, kosmate repe. Sloni ogromne brke. Bivol se je poskušal prilepiti ob zemljo, da bi skočil na zelenooko poljsko miško. Šimpanzi so vsi imeli prišpičena ušesa in poševne oči. In medved si je lizal šapo in si z njo umival obraz.

Kakšen čuden prizor! Liza je ugibala, ali nemara sanja. In potem se je začuda spomnila nečesa, o čemer je govorila s Harijem. "Vse mačke so živali," glede tega sta se strinjala, vendar stavka ne moreš obrniti in reči "Vse živali so mačke."

"Torej vse živali niso mačke," si je mislila Liza, "vendar so lahko v domišljiji! V sanjah so lahko. Zamislim si lahko, kar hočem, in ko si, Harijevo pravilo ne velja."

To jo je mučilo, in sedaj je stvari prišla do dna. Bila je zadovoljna in z nasmeškom na obrazu je zaspala. Sanjala je o vodnjaku na dvorišču, kjer so bila vse živali mačke, in o kmetiji, kjer je bila vsa zelenjava čebula, celo kumare in paradajz, in o svetu, kjer so bili vsi stari dvanajst let - celo dojenčki in odrasli, celo stari oče in stara mama, vsi. Pa vendar je celo v sanjah vedela, da se bo zbudila v svet, v katerem so vse mačke živali, niso pa vse živali mačke.

***

Andrej Meden se je medtem premetaval v postelji in ni mogel zaspati. Bil je ponosen, da mu je šla aritmetika boljše kot večini sošolcev. Rad pa je imel tudi slovenščino. Ne toliko zgodbe. Najraje je imel slovnico. Slovnice nima rado veliko učencev, Andrej pa jo je imel. Občudoval je, kako so deli stavka sestavljeni v celoto. "Stavek lahko razstaviš, tako kot staro budilko, in dele razgrneš pred sabo na tla," je nekoč rekel Petru Samsonu. Peter je vselej spraševal Andreja, kako narediti matematično ali slovensko domačo nalogo.

Toda sedaj je Andrej premišljeval o Harijevem odkritju in o tem, kar se je zgodilo, ko ga je poskusil na očetu. "Ati," je rekel Andrej, "se spomniš, ko si mi zadnjič rekel, da so vsi inženirji dobri matematiki, in da moram zato postati inženir?"

Gospod Meden je odložil časopis, snel očala, prislonil cigareto na rob pepelnika in končno odgovoril: "Ja, kaj je s tem?"

"Torej," je rekel Andrej, "rekel si: 'Vsi inženirji so dobri matematiki'. In ti si inženir. Torej veš, kaj to pomeni - pomeni, da si dober matematik, kajne?"

Gospod Meden je prikimal in Andrej je nadaljeval: "Toda oči, iz trditve 'Vsi inženirji so dobri v matematiki' ne sledi, da moram tudi jaz biti inženir, zgolj zato, ker sem dober v matematiki."

"Zakaj ne?" je vprašal gospod Meden.

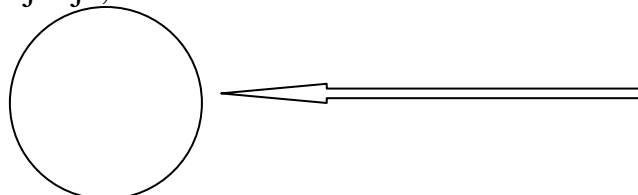
Nenadoma se je Andreju zazdelo, da je pozabil Harijevo razlago. Zmedel se je in ustrašil, da bo oče spet začel brati časopis. Tedaj pa je razlaga nenadoma spet bila tu: "Ker tovrstne trditve ne moreš obrniti!" je zmagoslavno rekel in očetu začel razlagati, kar mu je razložil Hari.

Gospod Meden je potrpežljivo poslušal in rekel: "Dobro, toda jaz sem človek, ki vselej hoče vedeti, zakaj so stvari take, kot so. Zato hočem, da mi poveš - *zakaj* trditev, ki se začnejo z "Vsi", ne moreš obrniti?"

Andrej je skomignil z rameni in priznal, da ne ve.

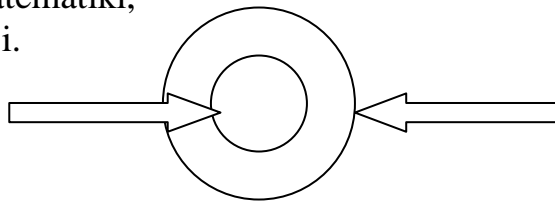
"Torej, tudi jaz ne vem," je rekel oče, "a bi rad poiskal odgovor. Tole bom naredil." Iz žepa je vzel staro kuverto in na hrbtno stran začel pisati. "Narisal bom velik krog in mu bom dal oznako, takole:

Ljudje, ki so dobri v matematiki.

Vsi ljudje, ki so dobri v matematiki, znotraj tega kroga, kot bi krog bil velika ograja. Sedaj bom narisal znotraj prvega kroga drugi krog:

Ljudje, ki so dobri v matematiki,
in so tudi inženirji.

Ljudje, ki so
dobri v matematiki.

To pomeni, da manjši krog ograjuje samo inženirje, in vsi inženirji so dobri matematiki, ker se vsi nahajajo tudi v večjem krogu. Sedaj vidiš, Andrej, manjši krog je znotraj večjega, toda večjega ne moremo stlačiti v manjšega."

Andrej je začudeno gledal očeta: "Praviš, da je to razlog, zakaj ne moremo obrniti stavka, ki se začne z 'Vsi'? Ker lahko daš manjšo skupino ljudi ali stvari v večjo, ne moreš pa dati večje v manjšo?"

"Zdi se, da je to razlog," je odgovoril oče.

Andrej je z roko tlesknil po mizi. "To je tako, kot če bi rekel 'Vsi Ljubljanci so prebivalci Slovenije'. To gotovo ne pomeni, da so vsi prebivalci Slovenije Ljubljanci. Kajti če je Ljubljana del Slovenije, pa Slovenija gotovo ni del Ljubljane."

"To pomeni tudi," je rekel gospod Meden, "da četudi je res, da so vsi inženirji dobri v matematiki, iz tega ne sledi, da so vsi ljudje, ki so dobri matematiki, inženirji."

"Torej sem imel prav!" je vzkliknil Andrej.

"Prav si imel," je rekel oče z medlim nasmeškom, "popolnoma prav si imel." In si je spet nataknil očala, prižgal cigareto in dvignil časopis.